

ZÁRÓNYILATKOZAT

A VAJDASÁGI MAGYAR TUDOMÁNYOS TÁRSASÁG szervezésében 2003. október 24-én és 25-én nemzetközi tanácskozást tartottunk Újvidéken, az 1944 végén, 1945 elején, a Délvidéken lezajlott magyarellenés atrocitások feltárásának eredményeiről.* A rendkívül nagy érdeklődést kiváltó tanácskozás résztvevői megvitatták a betervezett Zárónyilatkozat tervezetét, amelyre több kiegészítő javaslat hangzott el. A szöveg véglegesítésével megbízott Csorba Béla, Matuska Márton és Dr. Ribár Béla akadémikus az alábbiakban összegezzük munkánkat.

1. A betervezett tanulmányok és a korábbi ismeretek alapján leszögezzük, hogy a jelzett időben a konstituálódó második Jugoszlávia hatalmi és párt szervei irányításával és közreműködésével, a helyi lakosság egy részének cselekvő részvételével tömegesen végeztek ki magyarokat, kollektív bűnösséggel vádolva kollektív büntetéssel sújtották őket. A felelőtlen kivégzések sok helységben tömeges lincseléssé fajultak. A cselekményt a hivatalos szervek akkor is, és a későbbi évtizedekben is úgy állították be, mintha háborús bűnösöket vontak volna felelősségre szabályos eljárással, noha erre csak a legritkább esetben került sor. A polgári lakosságon kívül tömegesen végeztek ki hadifogoly honvédeket. Az áldozatok számát még mindig csak becsülni tudjuk, de mindenképpen több tízezerre tehető. A kivégzettek nevét, esetleges bűnüket, a kivégzés körülményeit, a nyughelyüket soha sem hozták nyilvánosságra. Utólag háborús bűnössé kiáltották ki valamennyiüket, vagyonukat elkobozták, hozzátartozóikat megbélyegezték. Három helység: Csurog, Zsablya és

---

* A jelzett tanácskozás e dokumentuma jelentős mértékben éppen a szabályai áldozatok érdekében fogalmazódott, ezért tartjuk szükségesnek kötetünkben mellékelni.

Mozsor teljes maradék magyar lakosságát – akik túléltek a vérengzést – mindenüktől megfosztva örökre kitiltották lakóhelyükről. Az alaptalan vádak alól sem az áldozatokat, sem hozzátartozóikat, még nem mentesítették, anyagilag nem kártalanították, és nem is rehabilitálták őket, ügyükkel az illetékes hivatalos szervek nem foglalkoztak. Bízunk abban, hogy Crna Gora és Szerbia államközösség hamarosan elfogadja az UNESCO 2000. évi jelentésének ajánlásait (Összefoglaló a volt elnyomó rendszerek biztonsági archívumairól), beleértve a jogsértések áldozatainak jogát az okozott károk megtérítéséhez és jóvátételéhez, valamint az elkobzott javak visszaszolgáltatásához való jogot éppúgy, mint az emberi jogok ellen elkövetett bűnök felelőseinek azonosításához való jogot.

2. A magyar állam a tömegmészárlás legkezdetén értesült az eseményekről, ennek ellenére a nemzetközi nyilvánosság előtt nem foglalkozott velük. A párizsi béketárgyalásokon nem tette szóvá, ezzel megszűnt annak lehetősége, hogy kedvező tárgyalási pozícióból vehesse fel.

A második Jugoszlávia felbomlásának folyamatában, valamint a Szerbia és Montenegró államszövetség létrejötte után a magyar állam szintén nem tette szóvá a kérdést. A délvidéki vérengzés kérdésében tehát az anyaország, mint szuverén állam nem nyilatkozott hivatalosan.

Szükségesnek tartjuk, hogy a Magyar Tudományos Akadémia kezdeményezze és serkentse és támogassa ebben a tárgyban a kutatásokat, valamint a tanulmányok publikálását. Ugyanezt elvárjuk a Szerb Tudományos Akadémiától és a jelenleg alakulóban levő Vajdasági Tudományos Akadémiától.¹ A további munka sikere érdekében fiatal kutatók ösztöndíjazásával lendíteni kell a munkán.

Az anyaországra és a tudományos intézményekre háruló felelősség

---

¹ Újvidéken, 2004. szeptember 13-án és 14-én, a Tartományi Képviselőház szervezésében zárótanácskozást tartott a Képviselőház által kinevezett anketbizottság, amelynek feladata az 1941 és 1945 közötti áldozatok teljes listájának összeállítása volt. A tanácskozás során felmerült, hogy a formálódó Vajdasági Tudományos Akadémia kapcsolódjon be a vizsgált kérdés kutatásába. Jelen volt Julijan Tamaš, az alakuló akadémia elnöke és Ribár Béla, az akadémia tagja. Bejelentették, hogy a testület beiktatta programjába e témakör kutatását.

annál is inkább fontos, mert a szóban forgó események előtt, a magyar hatósági szervek által elkövetett hasonló cselekmények egyoldalú handzogatása az egész magyar nemzetre, de különösen a Délvidéken élő magyarokra káros következményekkel jár.

3. A második Jugoszláviának érdeke volt a vérengzés elhallgatása, olyan kezelése, ahogyan a magyar állam eddig tette. A tudományos kutatás ezt a kérdést csak az állampolitika szemszögéből vizsgálta, hamis beállításban tálalta. A milosevići állam nem sokat törődött azzal, hogy az eset megtörtént, és még azzal sem, hogy a délvidéki magyarság első politikai szervezete, a történelmi VMDK megnyitja a kérdést a szerb és a magyar tudományos akadémiák előtt, de – akárcsak a titói rezsim – nem segítette, inkább akadályozta a kutatókat a tények feltárásában, s nem volt hajlandó meghallani a magyarság követelését, hogy a katonai közigazgatás idején, a kollektív büntetési elv alapján kimondott vétkességet hatálytalanítsa és elhárítsa következményeit. A vajdasági parlamentben ugyan foglalkoztak már az ügygel, tekintve azonban arra, hogy a szóban forgó események a központi hatalmi szervek – illetve az általuk bevezetett katonai közigazgatás – irányításával, történtek, a mai állam központi szerveire tartozik a következmények elhárítása is.

4. A vérengzés során körülbelül harminc magyar lelkészt, köztük egy püspököt is kivégeztek, s az érintett egyházak még nem nyilatkoztak ügyükben.

5. Tekintettel arra, hogy az eddig jórészt elérhetetlen levéltári anyagok egyre inkább kutathatókká válnak, a további munkában az alábbi feladatokat tartjuk elsődlegesnek:

a) Az eddig felhalmozott anyag kezelésére nélkülözhetetlenné vált egy központi adattár létrehozása, intézményi kezelése. Az anyagok közé be kell iktatni az eddig felállított emlékhelyek dokumentált nyilvántartási listáját.

b) Szükség van helységenként leírni az eseményeket, összegezni az áldozatok számát, s összeállítani a minél teljesebb helyi áldozati névsort. Különösen hiányosnak minősül a bánási részek eseményeinek ismerete, az ottani áldozati névsor. Sokatmondó, hogy a tanácskozássra nem készült

bánsági tanulmány.² A további kutatómunkához jó alapul szolgálnak az eddig elkészült monográfiák, és az itt betervezett tanulmányok.

c) Össze kell állítani és közzétenni a témával foglalkozó cikkek, publikációk és kéziratok bibliográfiáját.

d) Az eddigi kutatások eredményét – beleértve a könyv alakjában kiadott monográfiákat – hasznos lenne elektronikus módszerrel feldolgozni és a világhálóra feltenni.

6. Szükségét látjuk, hogy az akkori események tényét beépítsük az utódok tudatába.

7. A vajdasági magyar pártok feladata, hogy a kérdést átléphetetlen küszöbként odategyék a szerb kormány elé.

8. A Zárónyilatkozat szövegének véglegesítésével megbízott testület úgy ítéli meg, hogy a fentiekről levélben tájékoztassa a délvidéki magyar politikai pártokat, a Magyar Tudományos Akadémiát, a Szerb Tudományos Akadémiát és a most formálódó Vajdasági Tudományos Akadémiát.

Újvidéken, 2003. október 27-én.

Csorba Béla s.k.

Matuska Márton s.k.

Dr. Ribár Béla
akadémikus s.k.

---

² Utólag futott be egy Ürményházáról [Jermenovci].